

POKROK V TRANSKRIPCI HISTORICKÝCH RUKOPISŮ

Dušan Katuščák
Lukáš Němec
Vojtěch Říha

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ

Úvod

- Historické staré a vzácne tlače, strojopisy a hlavne rukopisy spravidla nie je možné uspokojivo transkribovať pomocou OCR
- Prichádza na pomoc umelá inteligencia
- V snahách sprístupniť historické písomné dedičstvo sa koncentruje pozornosť výskumníkov na *transkripciu* a strojové učenie s použitím *konvolučných neurónových sietí*
- Ide o proces, v ktorom sa nasnímaný *obrázok* mení na *text*.

Ciel' prezentácie

1. Vysvetliť metodiku tvorby modelov transkripcie v platforme Transkribus
2. Informovať o výsledkoch projektu Študentskej grantovej súťaže na Slezskej univerzite v Opave (FPF, Oddelenie knihovníctva)
3. Prezentovať výsledky experimentov študentov

Prečo modely?

- Modely slúžia na transkripciu historických textov
- Využíva sa umelá inteligencia
- Na vytvorenie modelu je potrebné stroj naučiť, čo má robiť
- Učenie prebieha tak, že sa manuálne pripraví tréningový set (Train set) a validačný set (Validation set)
- Strany textu je potrebné prepísať čo najpresnejšie do kvality GT (Ground Truth)
- Spustí sa proces trénovania
- Výsledkom trénovania je MODEL
- Na základe čiastkových modelov je možné pripraviť univerzálne supermodely

Platforma Transkribus

Ako to funguje? Všetko je o učení umelej inteligencie!

Dokument 10 000 strán

65

10

10 000 strán

Ground Truth (GT)

Cvičné strany (25-75 strán/5000-15000 slov - transkribovať: model/ručne

Trénovanie modelu: napr. 75 strán

Rozdelíme na: TRAIN SET a VALIDATION SET

TRAIN SET: napr. 65 strán

VALIDATION SET: napr. 10 strán

Spustíme učenie: napr. 250 cyklov (Výsledok je: CER/WER)

Model použijeme na automatickú transkripciu 925 strán

Tvorba modelu automatického rozpoznávání bohemikálního rukopisného textu v platformě Transkribus

Tvorba modelu automatického rozpoznávání bohemikálního rukopisného textu v platformě Transkribus

Podmínky:

- časové okno 18. – 20. století
- žánrová diferenciac
- různé rukopisné styly a autoři
- regionální sounáležitost

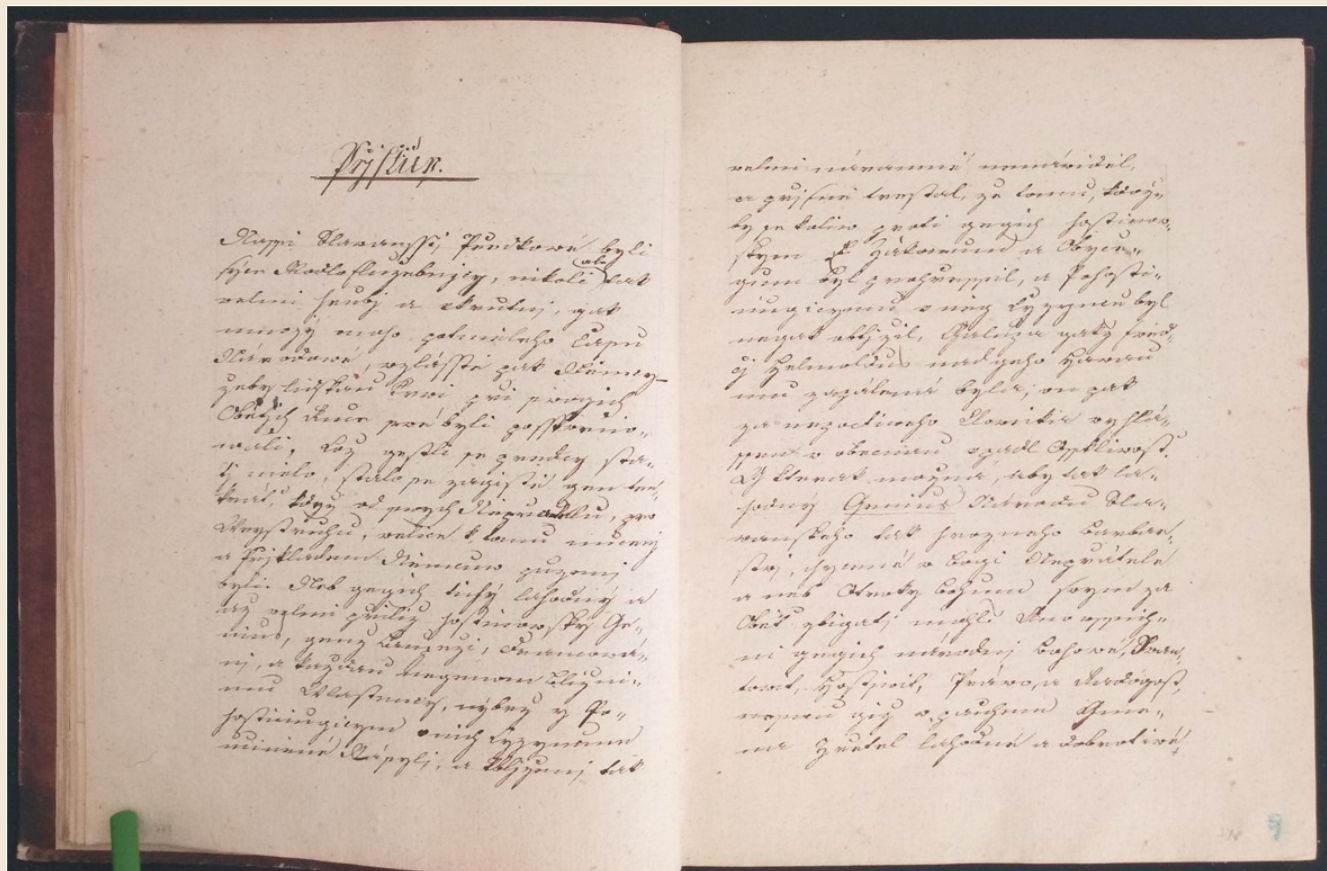
Tvorba modelu automatického rozpoznávání bohemikálního rukopisného textu v platformě Transkribus

Josef Heřman Agapit Gallaš: 1756 – 1840; Hranice,
Přerov
(přírodní vědy, mytologie, národopis)

Otakar Jaroš: 1912 – 1943; Hranice
(vojenství)

František Polášek: 1757 – 1824; Příbor
(náboženské texty)

Mýtické povídky o bozích a bohyních moravských Slovanů

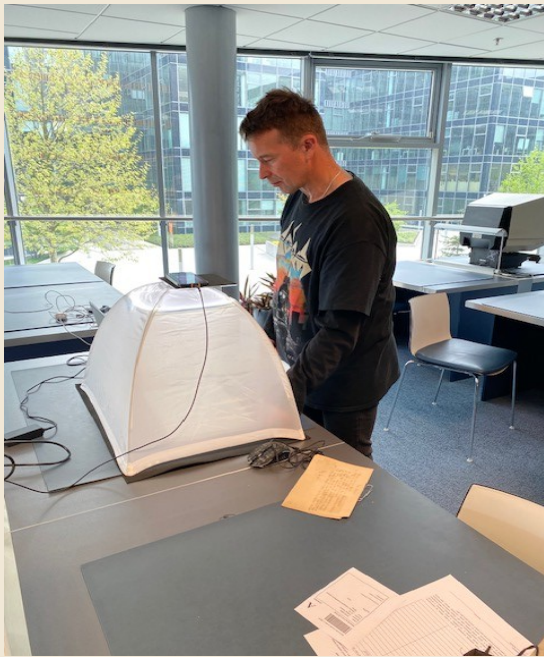
Výzvy:

- Špatná čitelnost původního textu.
- Množství pravopisných chyb.
- Blednutí atramentu.
- Různé písarské styly.

Východisko:

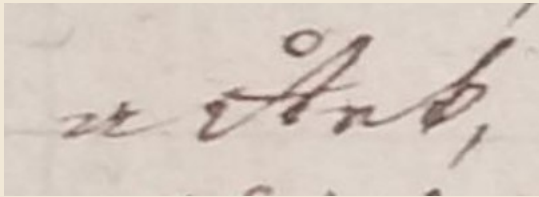
- Dílčí model s chybovostí 8,31 %
- Agregovaný model s chybovostí 6,55 %, který odstranil řadu nejednoznačností.

Mýtické povídky o bozích a bohyních moravských Slovanů

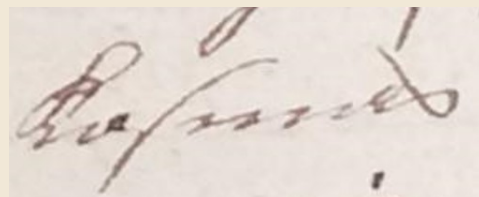

Zachraňujeme historické kulturní dědictví

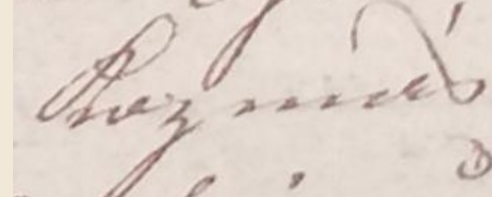
Mýtické povídky o bozích a bohyních moravských Slovanů

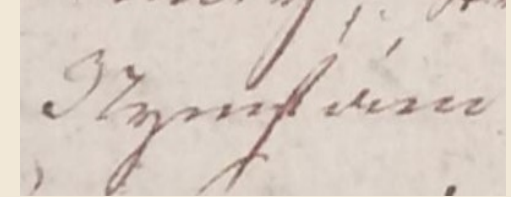
a Řek,

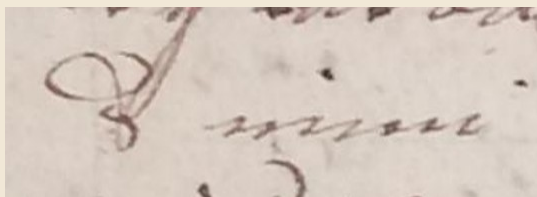
Kosmás

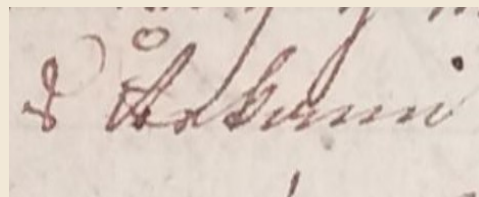
Kozmás

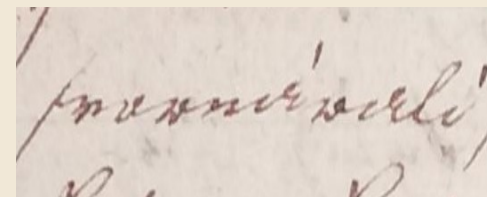
Nymfám

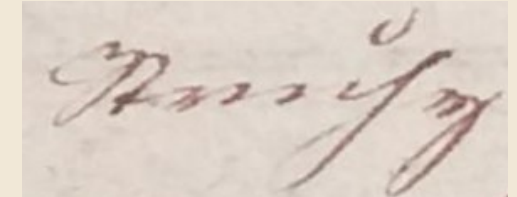
s nimi

s Řekami

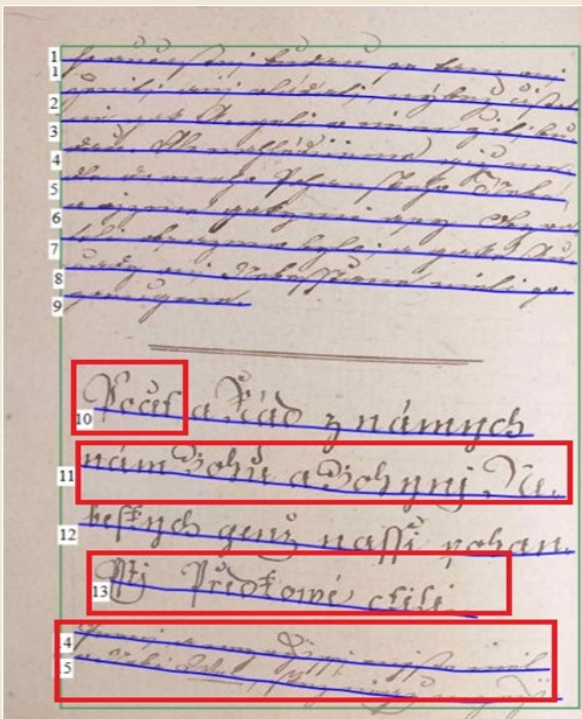
srownáwali ,

Strúhy

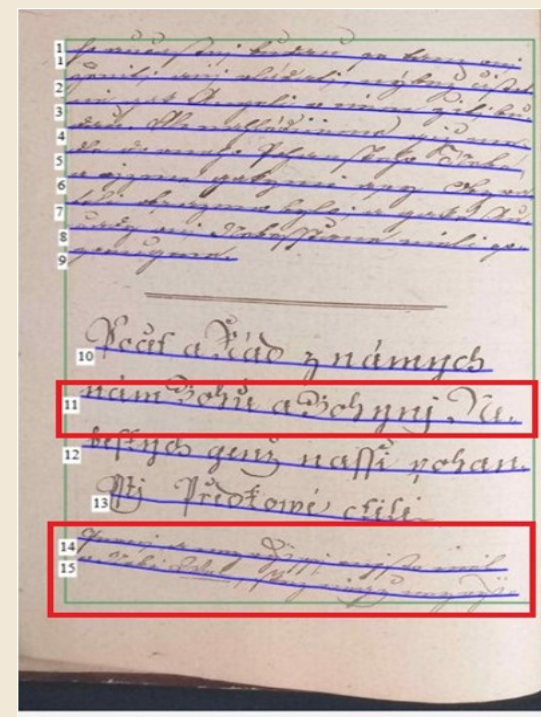
Mýtické povídky o bozích a bohyních moravských Slovanů

Region 1

1 ho aučafntj búdaú fe tam onj
 2 ženitj anj vládatj, nýbrž číftot-
 3 ně gak Angeli w něm žitj bú-
 4 daú. Ale nahlédněme giž me-
 5 dle do onoho Pohánfkeho Nebe
 6 a wizme gakými afy Obywa-
 7 teli obfazeno bylo; a gaké Au-
 8 řady onj Nebefťtané měli, po-
 9 zorúgme.
 10 Počt a Řád známých
 11 nám Bohú a Bohynj, Te-
 12 beřkych genž nařfi pohan-
 13 ř Pedewé ctel.
 14 Prnj a neygwřfj mjřtommel
 15 Nb bi Wel, frnz něgž eřwřř-

Region 1

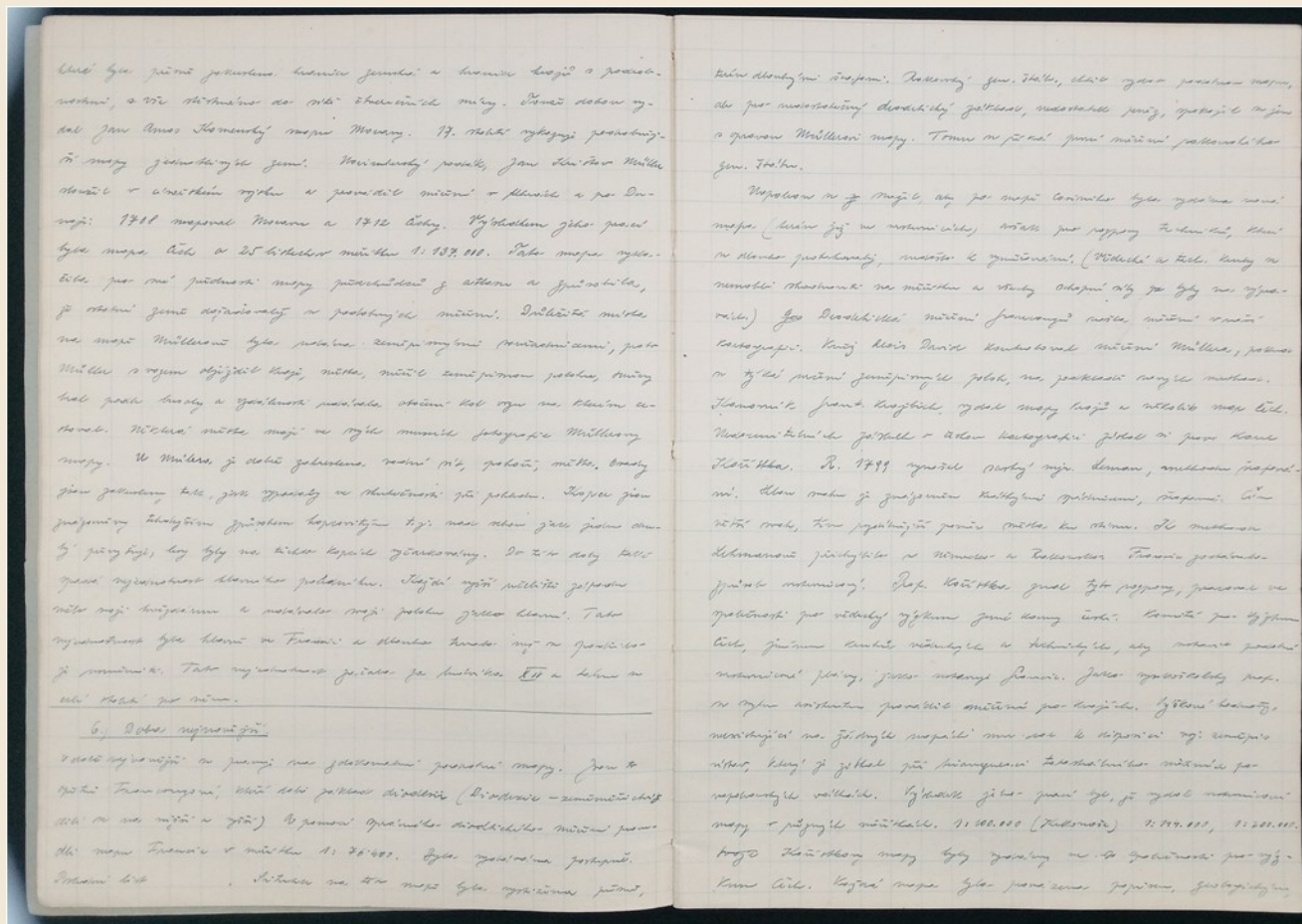

1 ho aučafntj búdaú fe tam anj
 2 ženitj anj vládatj, nýbrž číftot
 3 ně gak Angeli w něm žitj bú-
 4 daú. Ale nahlédněme aiž me-
 5 dle do onoho Pohánfkeho Nebe
 6 a wizme gakými afy Obywa-
 7 teli obfáženo bylo; a gaké Au-
 8 řady onj Nebefťtané měli, po-
 9 zorúgmne.
 10 Počet a Řád známých
 11 nám Bohú a Bohynj, Ae-
 12 beřkych genž nařfi pohan-
 13 řtj Předkowé clii.
 14 Prwnj a negwřřřfj mjřto měl
 15 w Nebi Wel řrz něgž neygwřř-

Model Mystic Absolut s chybovostí 8,31 %

Agregovaný model s chybovostí 6,55 %

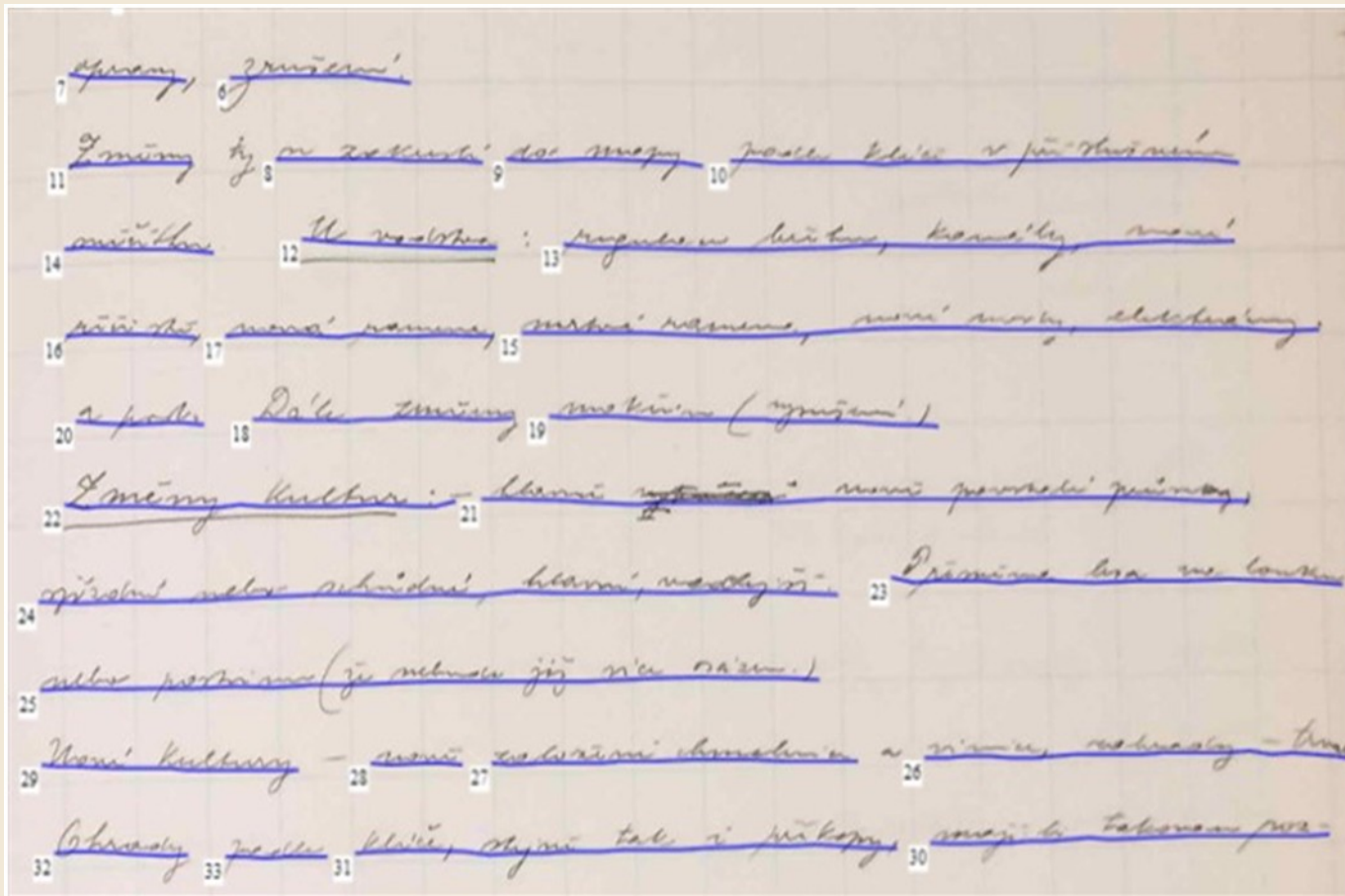
Otakar Jaroš: Nauka o terénu (školní sešit)

Výzvy:

- Drobné písmo.
- Špatně čitelné.
- Degradace papíru.
- Dílčí vybledlost psaného textu.
- ČTVEREČKOVANÝ PAPIR.

Otakar Jaroš: Nauka o terénu (školní sešit)

Výzvy:

- Drobné písmo.
- Špatně čitelné.
- Degradace papíru.
- Dílčí vybledlost psaného textu.
- Chybná segmentace textu
- ČTVEREČKOVANÝ PAPÍR.

Otakar Jaroš: Nauka o terénu (školní sešit)

Details

Name:

Creator:

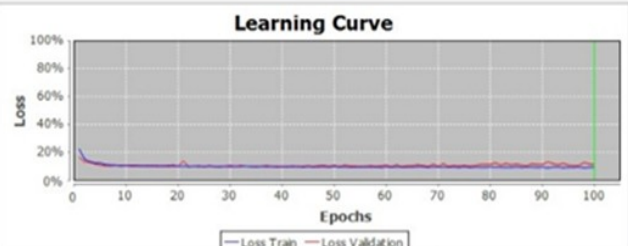
Description:

Parameters:

Document Type: Show advanced parameters...

Nr. of Words: Nr. of Lines:

Learning Curve

Loss on Train Set Loss on Validation Set

Layout Analysis Configuration

Selected model:

Baseline detection settings

Minimal baseline length Param-Value:

Baseline accuracy threshold Param-Value:

Use trained separators Param-Value:

Max-dist for merging baselines Param-Value:

Image scaling Param-Value:

Region detection settings

Method

Nr of Text-regions Param-Value:

Východisko:

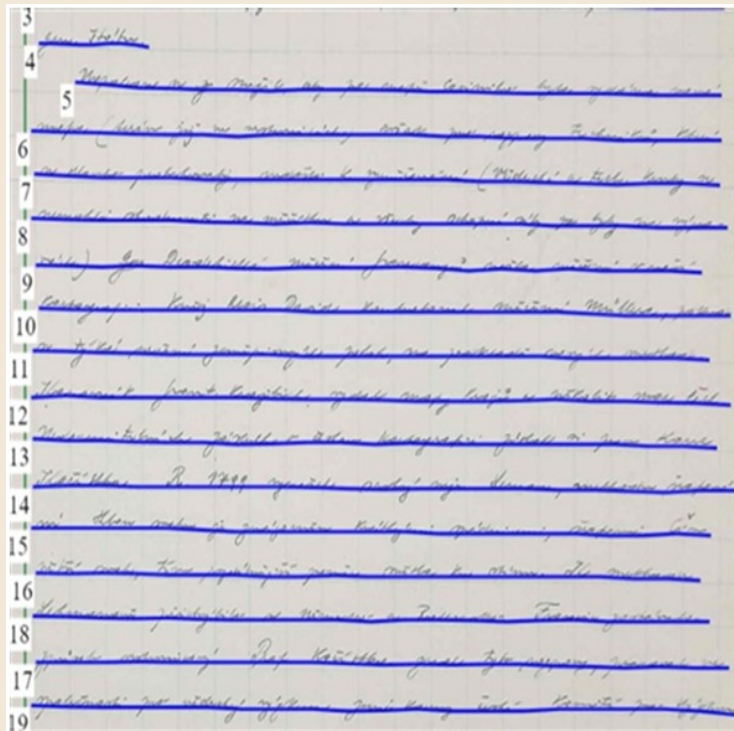
- Experiment s vytvořením modelu na segmentaci textových linek s uvedenými parametry.

Otakar Jaroš: Nauka o terénu (školní sešit)

Odborné vědecké soustředění v Jazernici...víkendový pracovní oddechový pobyt účastníků projektu.

Otakar Jaroš: Nauka o terénu (školní sešit)

4	gen. štábu.	::
5	Napoleon se je snažil, aby po mapě lasiného byla vydána nová	::
6	mapa (terén již ve vrstevnicích, avšak pro rozpory techniků, které	::
7	se dlouho protahovaly, nedošlo k vyměřování (Vědecké a tech. kruhy;	::
8	nemohli shodnouti na měřítku a všechny schopné síly pe byly na	::
9	vách.) Jes Deodetická měření francouzů našla měření v naší	::
10	kartografii. Kněž Alois David kontroloval měření Müllera, pokud	::
11	se týká určení zeměpisných poloh, na podkladě nových method.	::
12	Kanovník frant. krajích vydal mapy krajů a několik map čech.	::
13	Nedocenitelných zásluh o českou kartografii získal si prov koue	::
14	Kořístka. K. 1799 vynošel saský mjr. Lemon, metodu šrafová	::
15	ní. Klon svahu je znázorněn krátkými spádnicemi, šrafamá. Čín	::
16	větší svah, tím rozdílnější poměr světla ku stínu. K methode	::
17	způsob vrstevnicový. Pof. Kořístka znal tyto rozpory, pracoval ve	::

- Ukázka experimentálního ověření naší hypotézy s potvrzením správnosti úsudku o nutnosti použití výchozího „pomocného“ modelu pro segmentaci textových linek v případě automatického rozpoznávání rukopisu na „čtverečkovaném“ podkladě.

Agregovaný model Finale 2.0

Celkové parametry modelu

Details

Name: Language:

Creator:

Description:

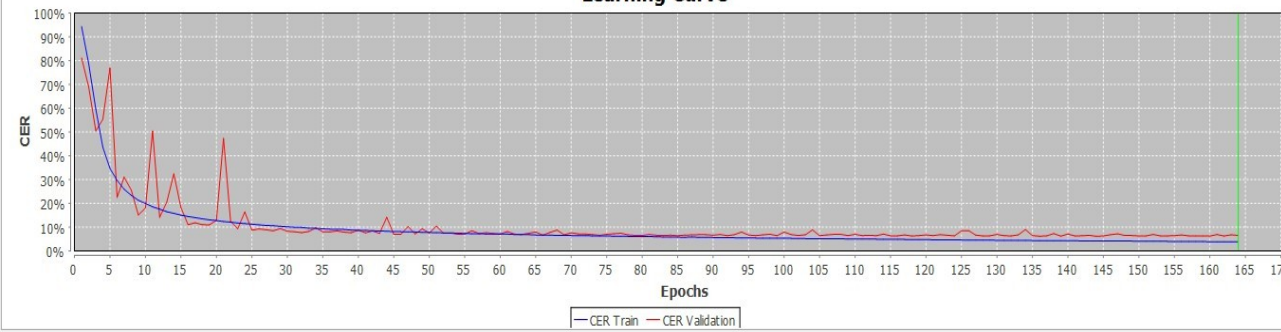
Parameters:

Max epochs	250
Early stopping	20
Epochs trained	164
Learning rate	0.0003
Batch size	24

Document Type:

Nr. of Words: Nr. of Lines:

Learning Curve

CER on Train Set: CER on Validation Set:

Doba trénování: 11 hod. 26 min.

Počet epoch: 164 (bylo nastaveno 250)

Počet stran v kvalitě GT: 514

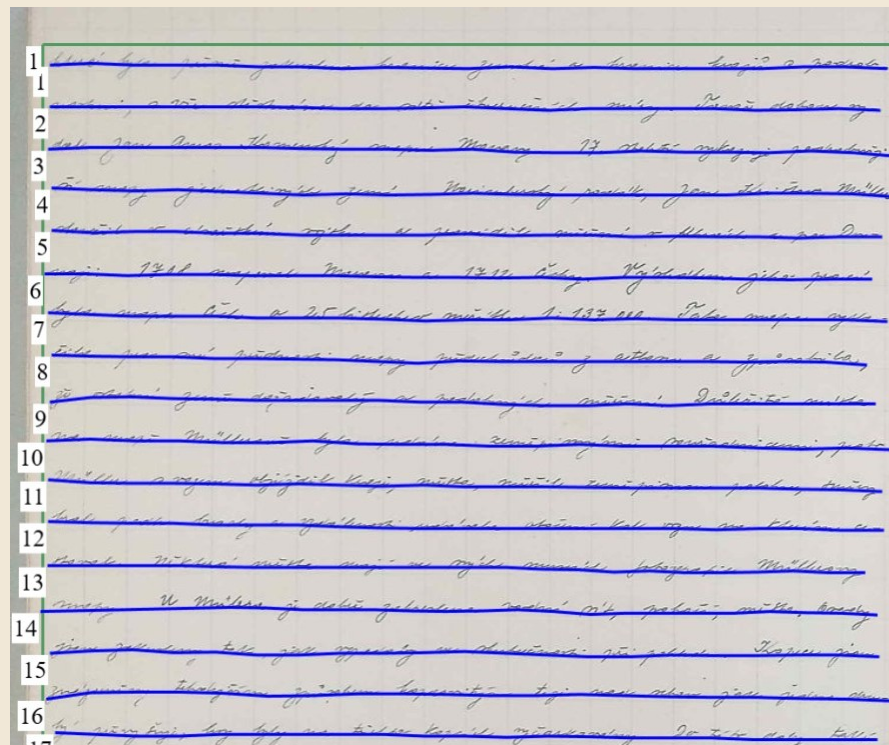
Počet slov trénovací sady/ ověřovací sady:
87.945 / 10.808

Počet řádků trénovací sady / ověřovací sady:
14.530 / 1.785

Celková chybovost modelu: 6,56 %

Otakar Jaroš: Nauka o terénu (školní sešit)

Ukázka použití modelu Finale 2.0

Region 1

1 které byla přesně zakreslena hranice zemská a hranice krajů s podrob-
 2 nostmi, s vše stětnáno do sítě čtverečních míry. Tonže dobou vy-
 3 dal Jan Amos Komenský mapu Moravy. 17. stobetí vykazuje podrobněj.
 4 sí mapy jednotlivých zemí. Norimberský rodák, Jan Křiřtov Müller
 5 sloužil v čísařském vojsku a prováděl měření v Ulhrách a po Dn-
 6 naji 1708 mapoval Moravu a 1712 Čechy. Výsledkem jeho prací
 7 byla mapa lech o 25 listech v měřítku 1: 137.000. Tato mapa vytla-
 8 čila pro své přednosti mapy předchůdců z atlasu a způsobila
 9 že ostatní země dožadovaly se podobných měření. Důležitá místa
 10 na mapě Müllerově byla udána zeměpisnými souřadnicemi, proto
 11 Müller s vozem objížděl kraje, města, měřil zeměpisnou polohu, směry
 12 bral podle busoly a vzdálenosti udávala otočení kol vozu na kterém ce-
 13 stoval Některá města mají ve svých muscích Jstografie Müllerovy
 14 mapy U můlera je dobře zakreslena vodní síť, pohoří, města. osady
 15 jsou zakresleny tak, jak vypodaly ve skutečnosti při pohledu. Kopce jsou

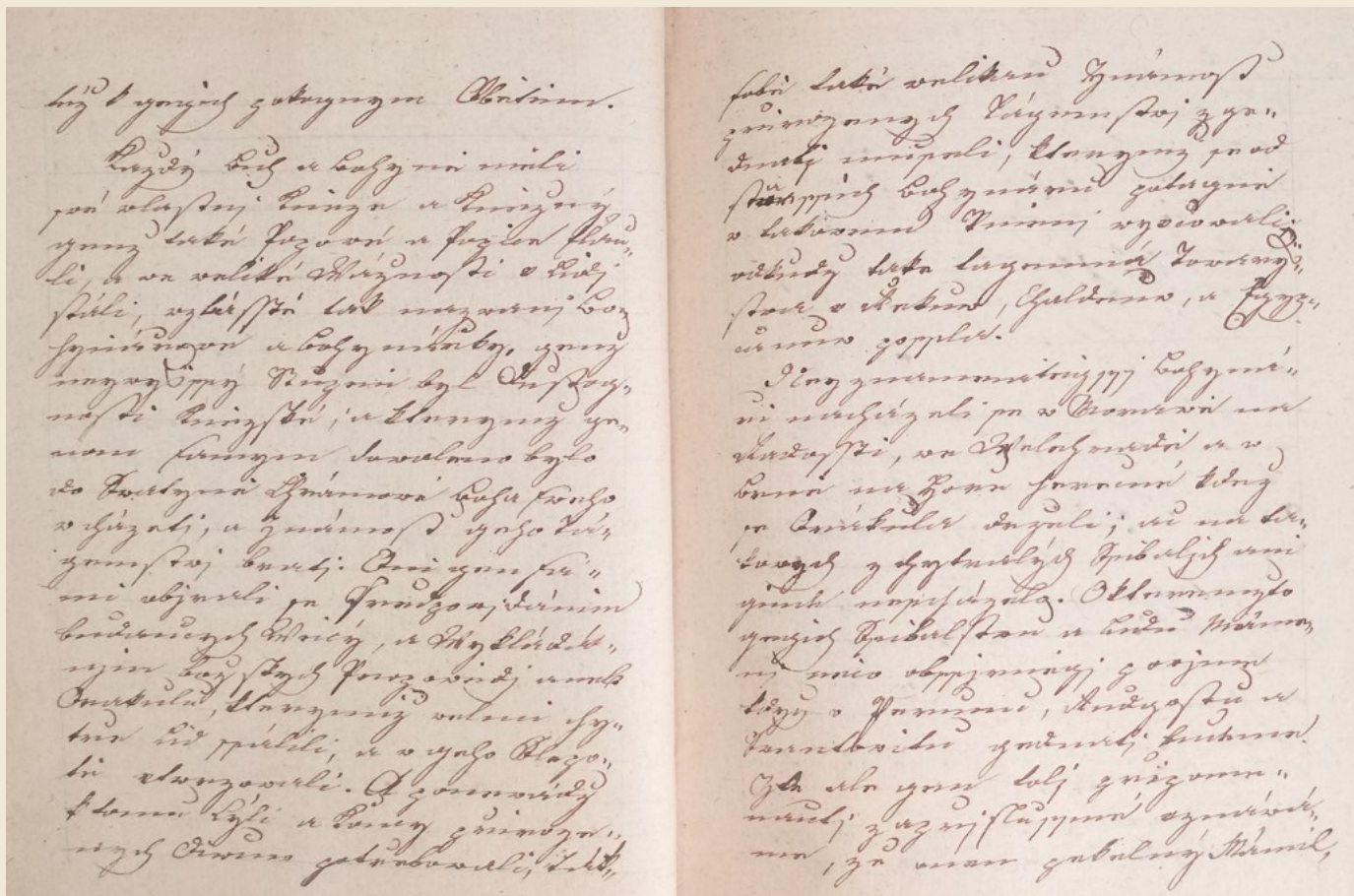
Josef Heřman Agapit Gallaš : Mystické povídky o bozích a bohyních

Ukázka použití modelu Finale 2.0

	Region 1
1	a neb Pop pohodlně seděj a wffe což se
2	w Chrámě bliže nj djlo widěj a flyffe-
3	tj mohlj neb Uffi gegj byly tak mjftr-
4	ně Sformowané že y flabo proně-
5	ffená Sliwa zřetedlně od něg flyfa-
6	ná bytj mohla. Proftředkem onoho
7	Túlipanta, a neb Zwonečka Kwjtk
8	genž se mezy geho Rtami wynachá-
9	zel, mohl sedjcy wněm bohynář ne
10	gen wffechno widěj nýbrž y také
11	aúftná Orakúla wydawatj čímž
12	powěrečnj Pohané, neznage Popúw
13	fwych keykljřkych Proftředkúw a
14	Sfalby w Slepotě fwogj welmi upew-
15	nen byl. Zdaliž wfichni Slawani
16	

Agregovaný model Finale 2.0

Ukázky rukopisných vzorků:

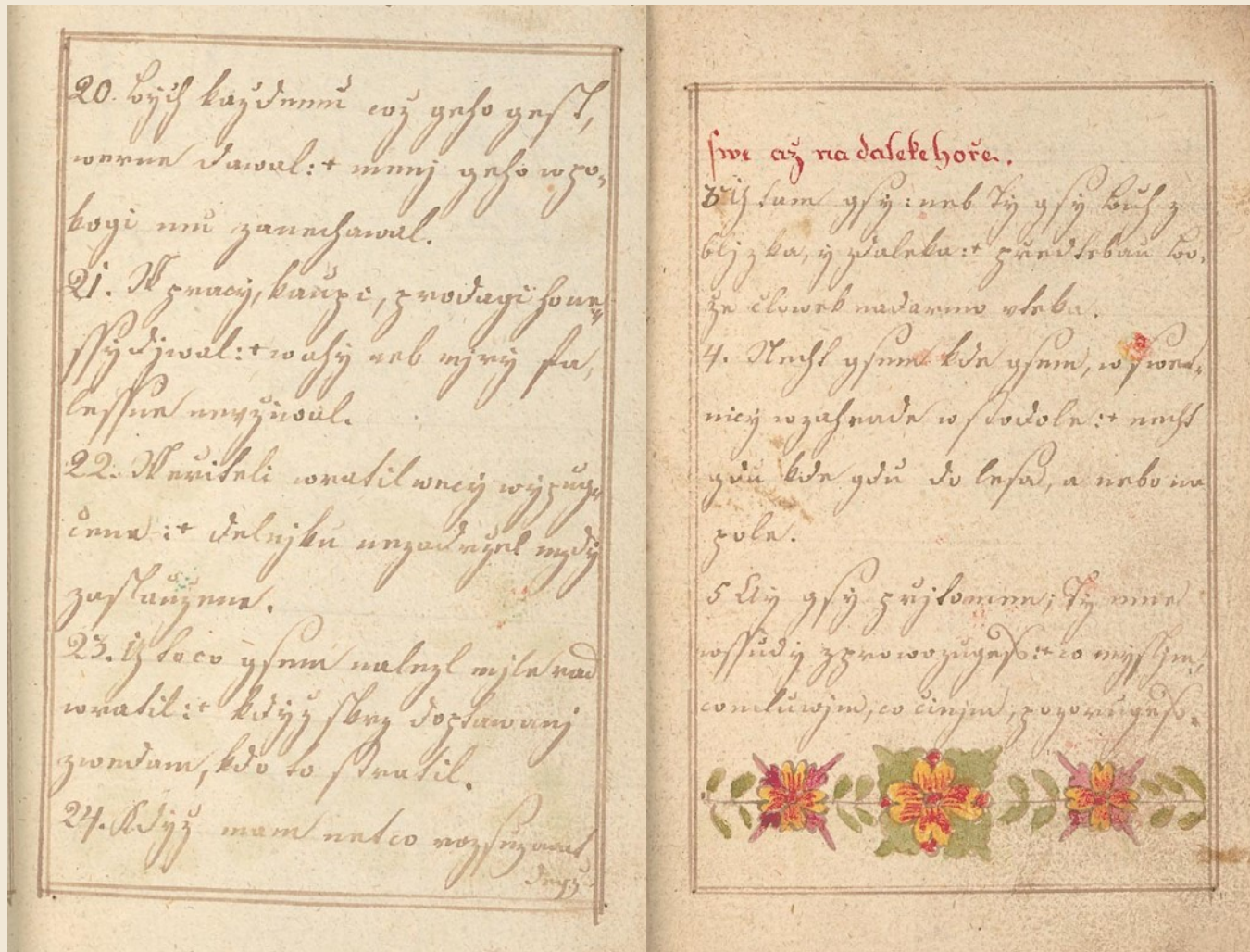
Josef Heřman Agapit Gallaš
Mythické povídky o bozích a bohyních
moravských Slovanů

Uloženo v:

MZA Brno, G 11, sign. 838, čeština, papír,
rukopisná kniha, originál, vázáno v
tvrdých, polokožených deskách, šířka 195
mm, výška 250 mm, stopy po pův. pag.,
starší fol. 125; stará sign.: Schr. 224, pův.
287, červ.

Agregovaný model Finale 2.0

Ukázky rukopisných vzorků:

František Polášek
Pravé poznání boha...

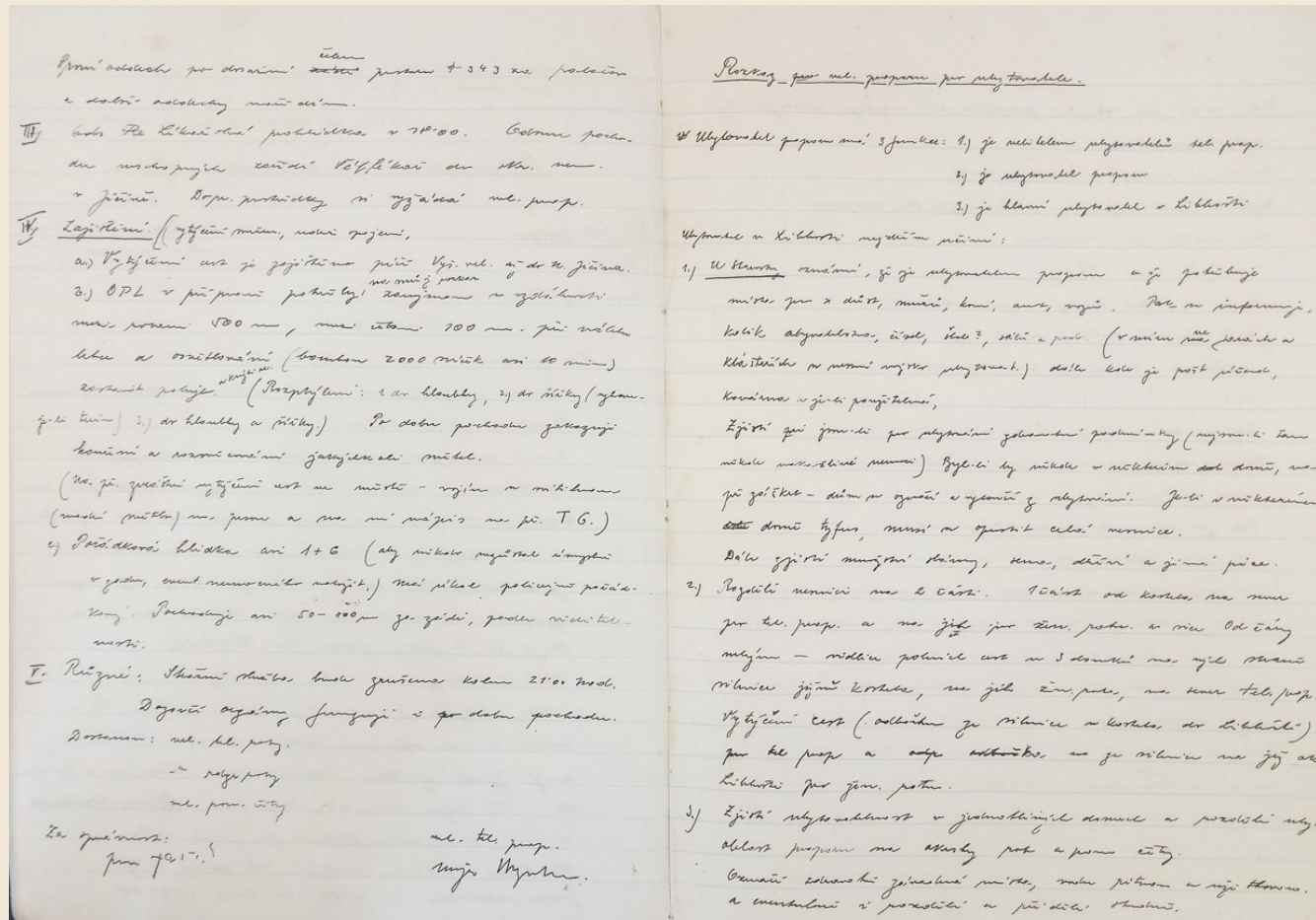
Uloženo v:

Sbírková knihovna Vlastivědného muzea v
Olomouci, Sign. K-24073, dostupný z:

https://new.manuscriptorium.com/hub/catalog/default/detail/single/manuscriptorium%7CVMO-VMOK_24073_0U6ABL2-cs?lang=cs

Agregovaný model Finale 2.0

Ukázky rukopisných vzorků:

Otakar Jaroš

Nauka o terénu, školní sešit, linkovaný
papír

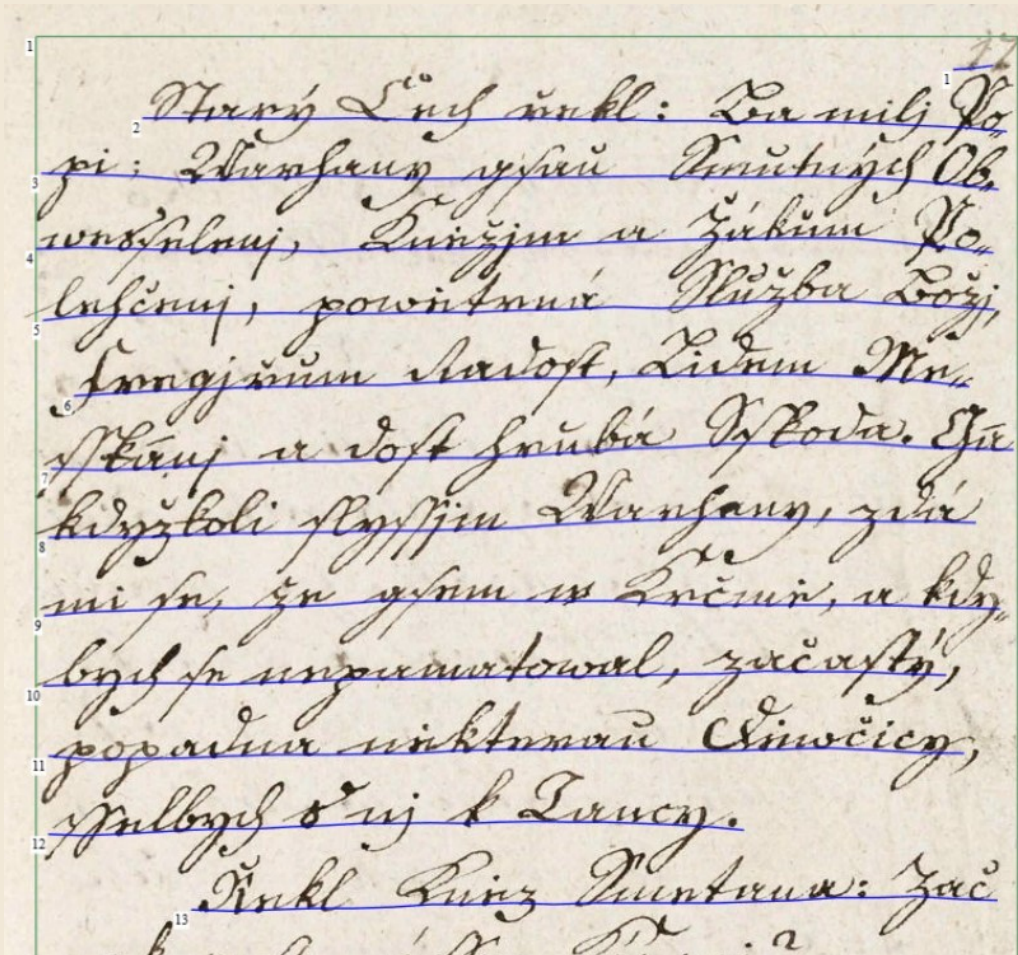
Uloženo v:

Historická expozice 71. mech. praporu
„Sibiřského“ v Hranicích. Zapůjčeno z
pozůstalostní sbírky rodiny.

Digitalizát vytvořen s laskavým svolením
kurátora muzea nrtm. Radima Cába.

Agregovaný model Finale 2.0

Ukázka použití modelu na textu, který nebyl trénován

Region 1

- 1 17
- 2 Stary Čech řekl: Ba milj Po-
- 3 pi: Wárhany gfaú Gmútných Ob-
- 4 webfelegj, Kněžjm a Žákúm Po-
- 5 lehčenj, powětrú Slúžba Božj,
- 6 Přepjřúm Radost, Lidem Me-
- 7 řkánj a doft hrúbá Sfkoda. Gu-
- 8 kdyžloli flyřřjm Wárheny, zdá
- 9 mi fe že gfem w Krčině, a kdy-
- 10 bych fe nepamatowal, začařký
- 11 popadna některou děwčicy
- 12 řelbych s nj k Čaúcy.
- 13 Řekl Kněz búletanx : Zač
- 14 pak geft nářfe Kázágj?
- 15 Stary Čech řekl: Rázánj wá-

Zdroj:

Rozličné písně starožité

Uloženo v:

Moravská zemská
knihovna v Brně
RKP-0048.022; Rkp 59

AUTOMATICKÁ
TRANSKRIPCE
POMOCÍ PLATFORMY
TRANSKRIBUS

VOJTĚCH ŘÍHA

Pozehnana bůdiz o klesně,
Křesťy a nerozdilna křovice
Božka, Bůch Dtec, Bůch dín
Bůch Důch Dvati Ami y wž

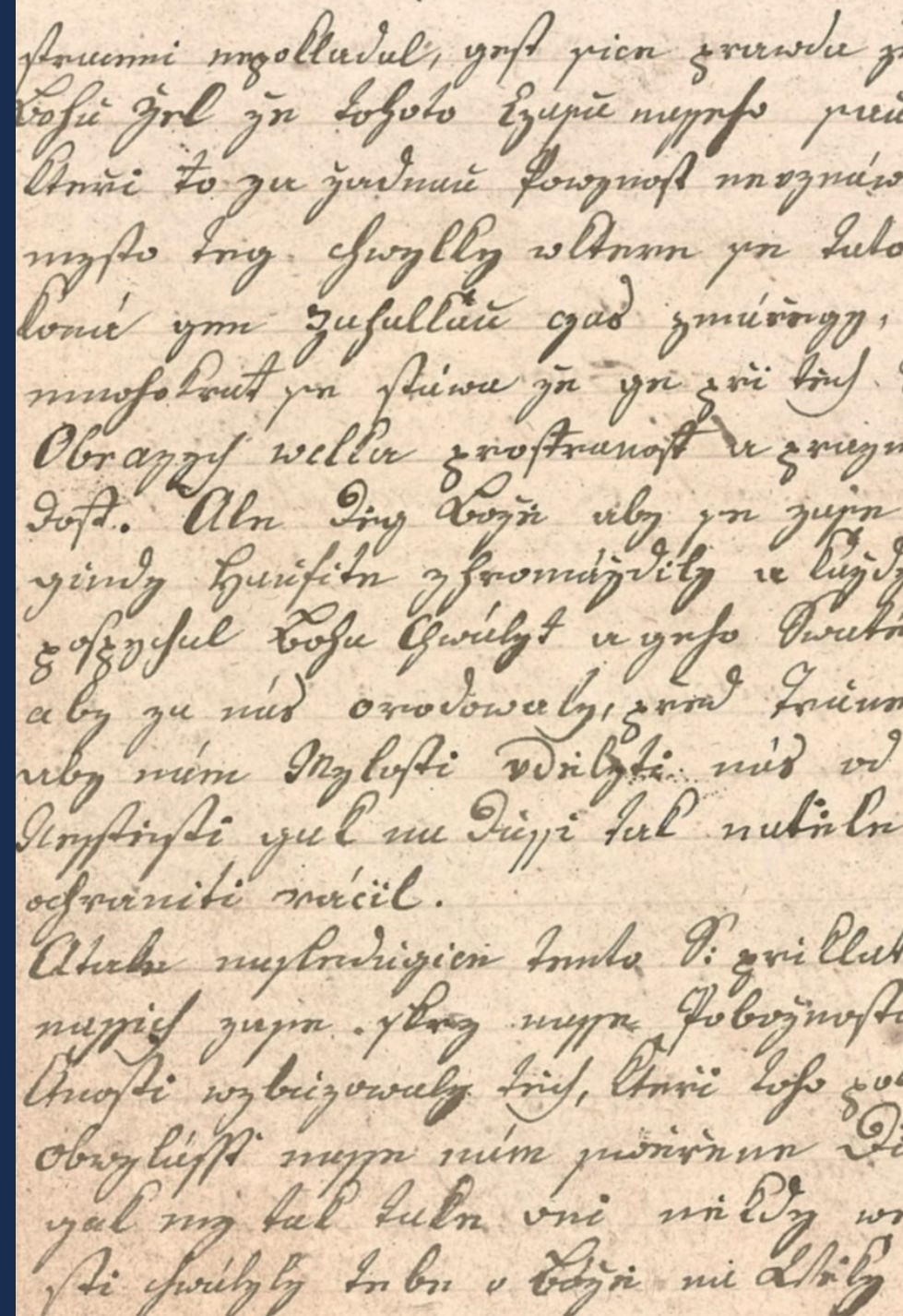
sti, a nešodnosti se nekōril, a neponizoval.
Ach Bože Troj jediný! tobě patří čest,
sláva a dílo činění. Ale ty Bože! v sa,
me pochvale oblybeni nemáš, Ty od nás
žádáš dětinště vctění, ty od nás žádáš
lásku, podanost, a důvěrnost. *fošle Bože*
my ti dnes lyto Avěti mēni a me mēdau

Paní Bohu služba wděčná
A křesťm Radost věčná.
Křesťm modlitbě, aby ona
tjm spisegi a bezpečnegi do nebe k Bo-
hū se man ozi maha dno b ůidla uřidati
zdravugi tebe mradosny den
narozeny tveho zamiteg knem
oneg světe gšny panenko potěše-
ny a radosti bndce meho tebe

MODEL AGREG-8

Model Agreg-8

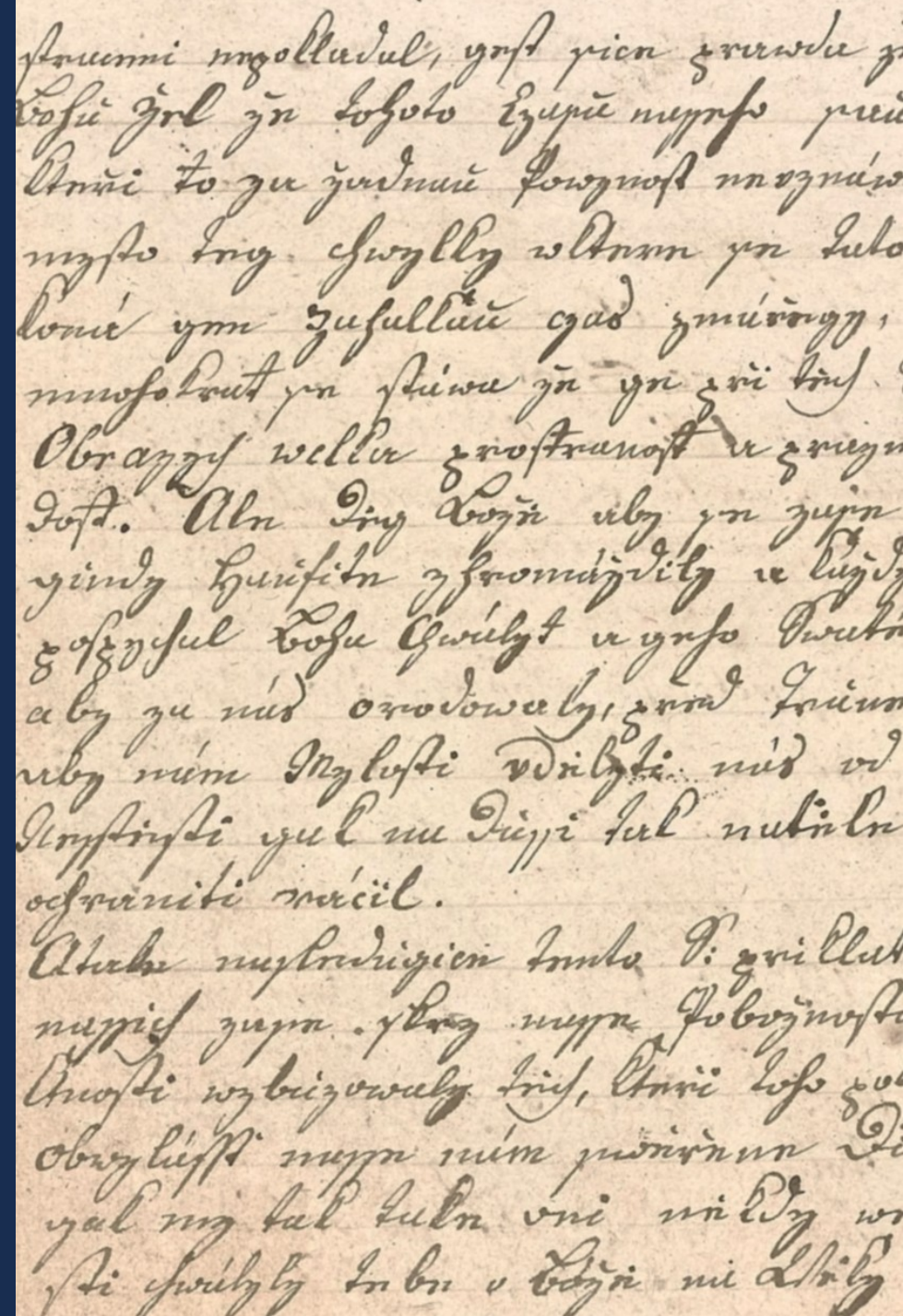
- Společné rysy dokumentů
 - Století 18.-19. století
 - Tematika modliteb a katolických písní
 - Podobnost písma – cílem je postupně rozšiřovat data pro dosažení větší rozmanitosti znaků
 - Licence Creative Commons (BY-NC-SA)

Handwritten text in a cursive script, likely a prayer or religious text, written on aged paper. The text is dense and fills the right side of the image. It appears to be a historical document, possibly a prayer book or a collection of religious songs, as mentioned in the adjacent text. The handwriting is characteristic of the 18th or 19th century.

Model Agreg-8

- HTR model kombinující 5 rukopisných dokumentů
 - Česká modlitební kniha
 - Cesta Svatocellenská
 - Radostná cesta
 - Modlitby, písně a litanie
 - Modlitební knížka

1 . Česká modlitební kniha

- Datace: 1733-1766
- Instituce: Muzeum Jindřichohradecka
- Signatura: RK 071
- Rozměry: 14 cm x 10,5 cm
- **Problematika zasahování do susedících řádků**

chem брвату на рлне на була а
у захаку даки ржохосту
була се леми доми брасени се ст
оржже welmi тосне роздхавени
де за жнитале рюстиче mich асп
обтале спрасени ме дулле тиску скат
х садене жад те члел роздхави
кна ден аву с тимне дедене жатр
жати а асила патен те чду тале
онудентрехо брватохо патсти
итебе ластаме роздхави ди отан
за дохит гсенте бнегвэгг стубасте

malý a odenszdaľ a bytne žad:
ny vice gemú odlaudyti nemohly
o^{hij}zrogice ney světe g^{hij}stena g^{hij}ndn:
e^{hij}stny godne zobetowanj manje ney
w^{hij}stny mi mylostny obdazila p^{hij}zj:
i

2 . Cesta Svatocellenská

- Datace: 1733-1766
- Instituce: Muzeum Jindřichohradecka
- Signatura: RK 037
- Rozměry : 18 cm x 11,5 cm
- Problematika podobnosti i/y
- Používání obrovských iniciál (segm.)

Krista a Jani Swieta : kteraz
žadneho neopaustiti a žadnim
nepohradat w zřeteli o Janno
Dobrotiwa Cezima Křisto
a wotproa nam utweho mileh
dina w ssech hrstehuro odpust
ni, abichom pobožnau Křist
twe Swate Bozeti sobie p
pominati, Potom wieczneto
Blahostawenstwi dosahli hrz
středrost Jana nasseho Cezist
Krista czechoz ysi ti Janno Křeci
porodila Křemiz v Dohem otcem
y v duchem Swatim žito yst ak
aluce w trogici dokonale Žu

על פניו
הוא גדול
הוא קטן

tinuoyi wylkiffel

We Gmenū

Trögice,

tebestuzze Lita 20

3. Radostná cesta

- Datace: 1829-1884
- Instituce: Moravské zemské muzeum
- Signatura: ST 2272
- Rozměry: 19,5 cm x 16,5 cm
- Různost při psaní diakritiky

la opuštěná, pro bolest do Mělo
padnae, skoro mrtvá syžufala
O nejdobrotivější Jámě Ma
Přijete brzo Orvati opuštěni, neopaa
mne, ^{in mupis} m m m j garmuteyed, a prot
stwic, ne nej mne padnae ti, m
galau: málo myslušt, neb zaaf
odvrat ^{in dunt.} od mne nemoc, Inor,
nebezpečné wod rozlyti, studly
Ojic, Laurky, Gromobyli, a Lrip
aw rseck yli nestěti,
O nejdobrotivější, Opuštěná!
Boji! Přijete brzo S: opuštěnj, ne
Přij mne romem eafnem givro
Orozlastně ale neopaaštaj m
při lonen givola mezo, neopa
mneš Pjž na smrteľné hostely 16
Laudie, od celého Orvata opuště
pljny bolesti, ležeti bade, neop
mne Pjž stráecný, gazy m m
nejšvetejší Gmeno wyee ne

Büch Büch Büch

Pariti utunula Lüdi; nüle

Бену ас семо хауау

Putomahi zhuari

4 . Modlitby, písně a litanie

- Datace: okolo roku 1826
- Instituce: Moravské zemské muzeum
- Signatura: ST 2193
- Rozměry: 22 cm x 18 cm
- Různé druhy písma v jednom dokumentu (unclear tag)

twym, we wyznani prawe
stawu Trogyce wieczne po
a w mocy Wlechnosti, Se
se klaneti, prosyme tebe, a
wyry stalosti, proti wssim
wenswym opatreni byly, st
Gezisse Xrysta pana naszego
s teba u ziw gest, a kralu
gednoti Duchu swateho r
Zuhy na weky wek u Am

3. Otinnym u 33 Truwat Mar
Pliwu Otij z Pyri z Dufu
z: Galoj bylu na gwieklu nji
wzicly wj na Libly Wnlic

Sidzy na wile Kuznort l. P.
Janina: Alwim w Dofu:
Pliwu Otij st. zel Otinnym. P
zo Trilrut z Truwat Merga:

5 . Modlitební knížka

- Datace: 1700-1750
- Instituce: Muzeum Jindřichohradecka
- Signatura: RK 087
- Rozměry: 22 cm x 16 cm
- Průsvitnost textu protilehlých stran

Altari posvěcení tvaú štoc
Božstau pěstování, a k gste
naději Spasení našeho přit
men byl, deq snilost abychom
na tebe, kterého zde pod Spůs
baú Chleba vidíme, w Nebes
věčně, patřili, a tam se s teba
věčně, radovali, Amen.

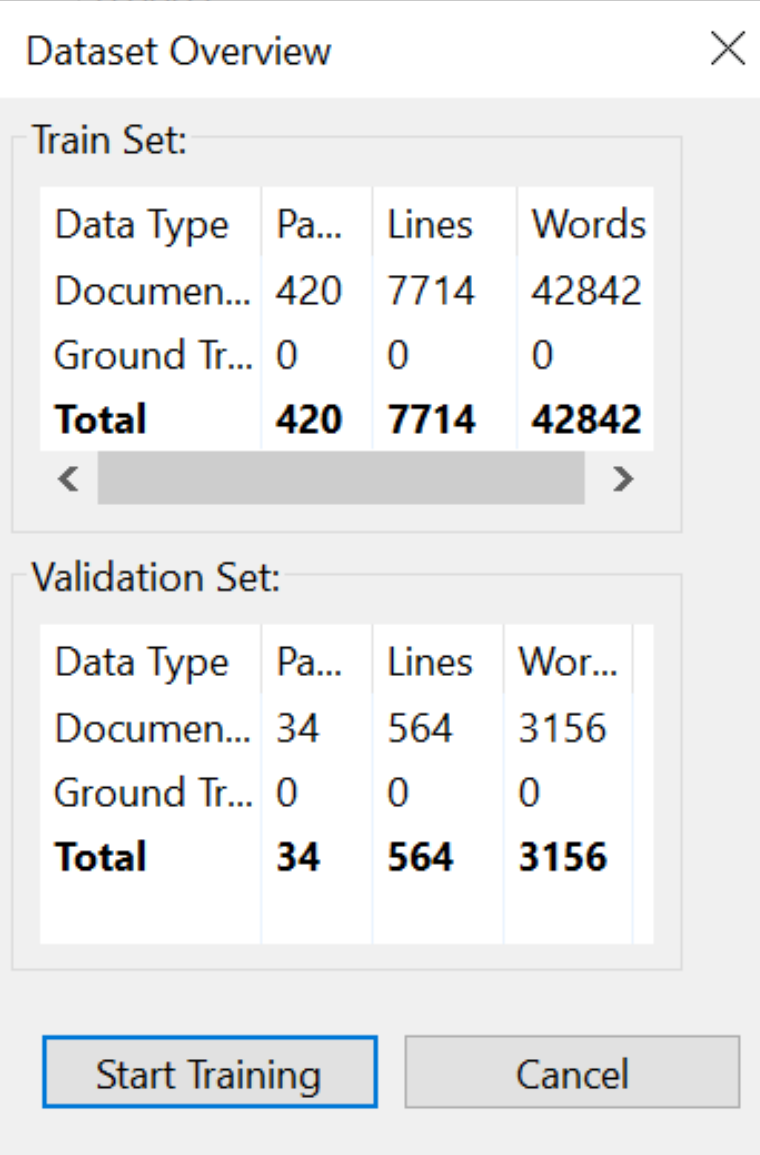
Kněz Kalich pozdvihuge
Z Jan Krysta Pana n...
teče, ...

Modlitba

Dřevotá Křem, která
gfy s Nienvětégšých Kán
Spasitele meho k obmitj wšech
mých hříchůw hogně, tekla, ob
meg wšectnú šecistotú hříchů
mých, a mně očistěnaú, k věčné
mu životú zachoweg. Dřane
Gezišy Kryste! genz gfy chtel

Model Agreg-8

- Počet trénovacích cyklů: 250
- Délka trénování: 21h 37m
- Celkový počet slov: 45998
 - *Trénovací sada*: 42842
 - *Validační sada*: 3156
- Počet stran GT: 454
- Výška řádku: 140 px

The screenshot shows a 'Dataset Overview' window with two tables. The 'Train Set' table has columns for Data Type, Pa..., Lines, and Words. The 'Validation Set' table has columns for Data Type, Pa..., Lines, and Wor... Both tables include a 'Total' row. At the bottom, there are 'Start Training' and 'Cancel' buttons.

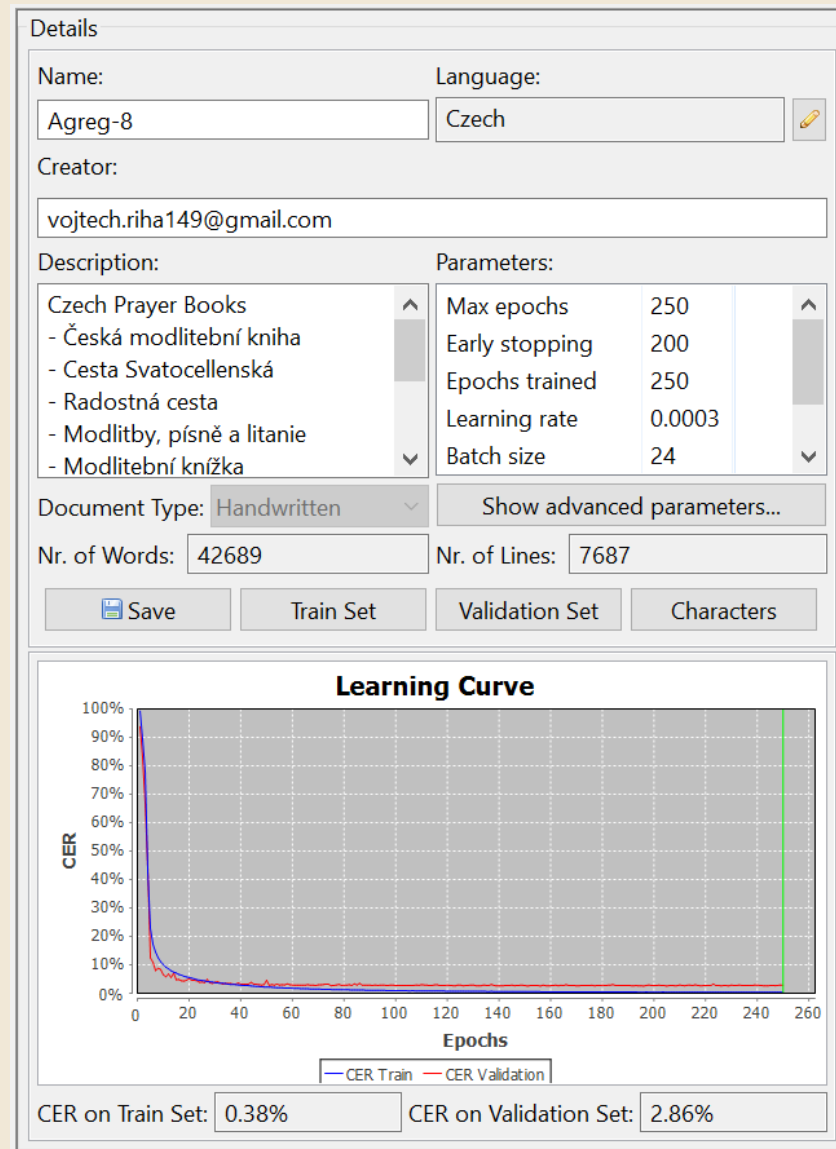
Train Set:			
Data Type	Pa...	Lines	Words
Documen...	420	7714	42842
Ground Tr...	0	0	0
Total	420	7714	42842

Validation Set:			
Data Type	Pa...	Lines	Wor...
Documen...	34	564	3156
Ground Tr...	0	0	0
Total	34	564	3156

Model Agreg-8

■ Výsledek

- CER na trénovací sadě: **0,38%**
- CER na validační sadě: **2,86%**
- nejlepší epocha CER: **2,60%**
- nejlepší epocha WER: **16,57%**

Model Agreg-8

Model 'Agreg-8'

Name: Agreg-8 Language: Czech

Creator: vojtech.riha149@gmail.com

Description: Czech Prayer Books
- Česká modlitební kniha
- Cesta Svatocelestenská
- Radostná cesta
- Modlitby, písně a litanie
- Modlitební knížka
Doplnění verze 7 (20 stran 5. dokumentu)
Korekce

Parameters:

Max epochs	250
Early stopping	200
Epochs trained	250
Learning rate	0.0003
Batch size	24
Normalized height	140
Omitted Tags	unclear

Document Type: Handwritten

Nr. of Words: 42689 Nr. of Lines: 7687

Save Train Set Validation Set Characters

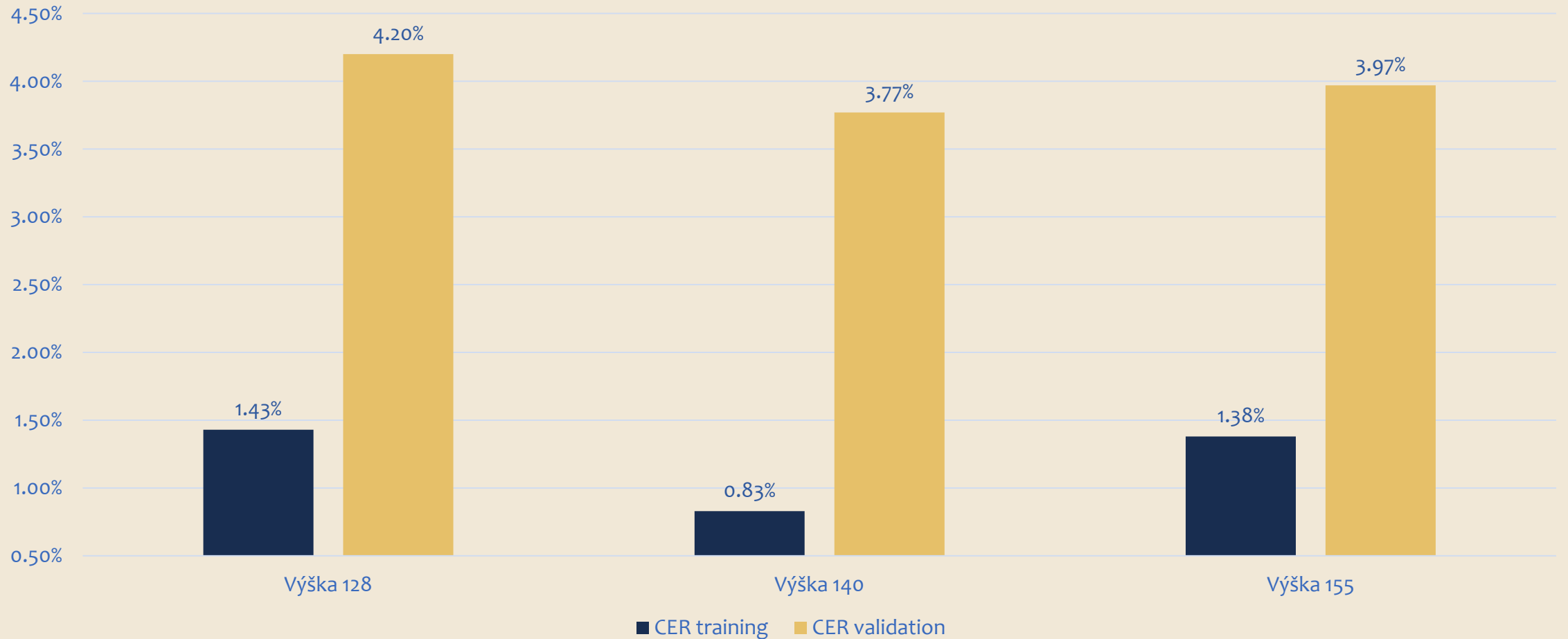
Show advanced parameters...

Learning Curve

CER on Train Set: 0.38% CER on Validation Set: 2.86%

Korekce výšky řádku u modelu ČMK-70

Úspěšnost dílčích modelů

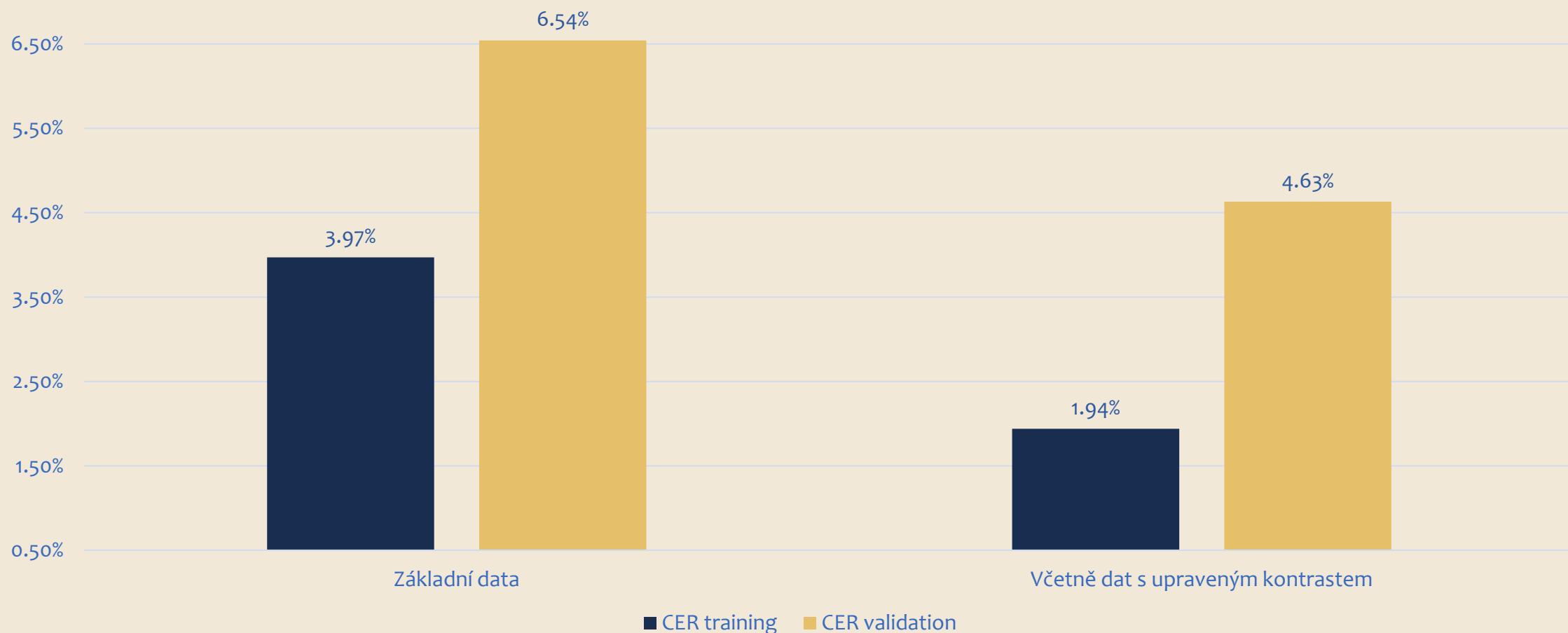

Augmentace obrazových dat

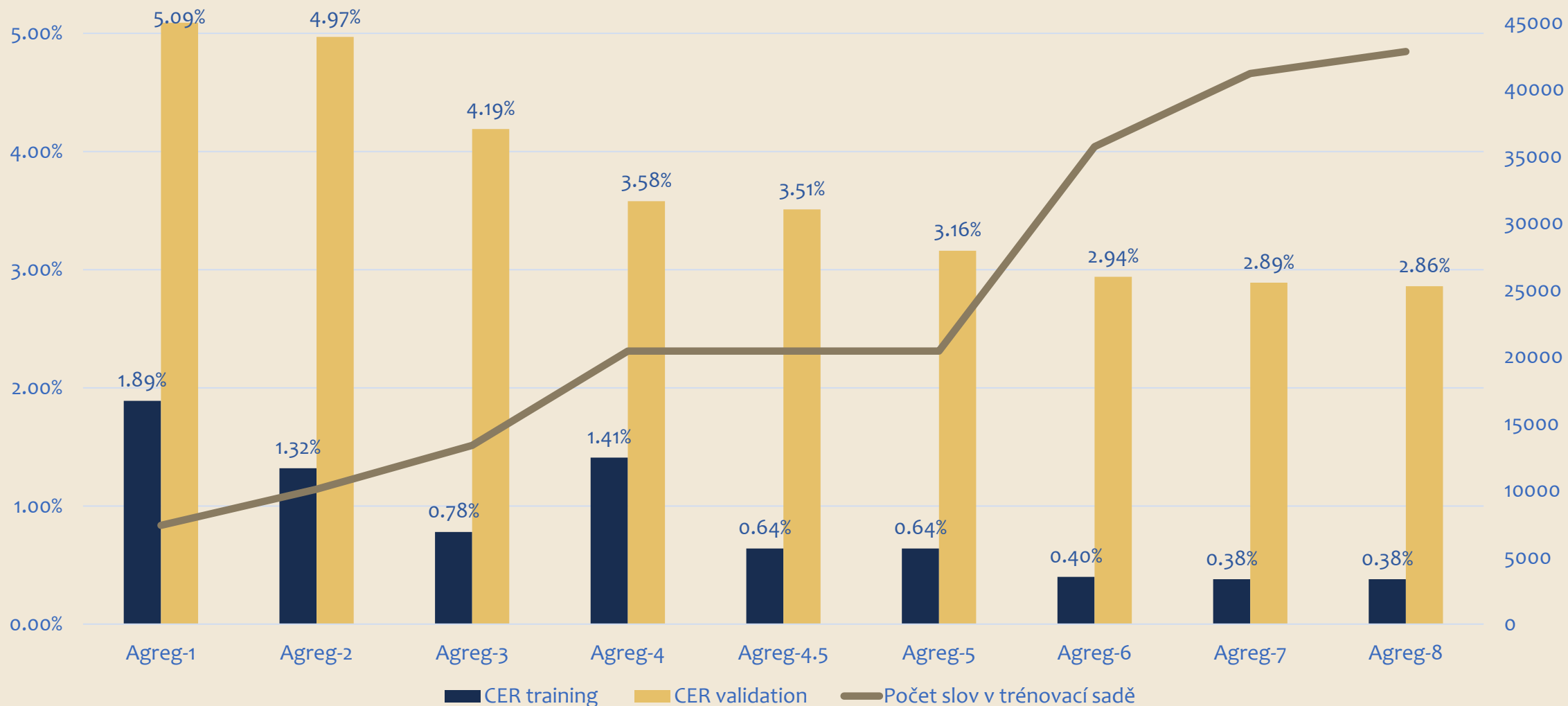
1. Geometrické transformace
 - *Rotace, škálování*
2. Fotometrické úpravy
 - **Změna kontrastu (+40, -20), jasu (+10, -10)**
 - *ostrosti, šumu apod.*
3. Deformace
 - **Změna šířky či výšky obrazových dat (+- 10, 20%)**
 - *Práce s oříznutím obrázku*
 - *Přidávání stínů a rozmazávání*

Augmentace obrazových dat modelu u ČMK-20

Úspěšnost dílčích modelů

Vývoj úspěšnosti a počtu slov modelu AGREG

prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD.
dusankatuscak@gmail.com

Lukáš Němec
luki.nemec@seznam.com

Vojtěch Říha
vojtech.riha149@gmail.com

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FILOZOFICKO-
PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ